

ЦИФРОВІ БІБЛІОТЕКИ ЯК МЕГАДЖЕРЕЛО ІНФОРМАЦІЇ ДЛЯ ОПОРНИХ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

Малюга Микола Миколайович

ORCID ID: 0000-0003-2054-7444

Науковий керівник: д-р. пед. наук, професор Калініна Л.М.

Інститут педагогіки НАПН

Україна

Якщо книга – це джерело знань, то бібліотека – шлях до нього...

Децентралізація в країні, реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні зумовили реформування сфери освіти, надання ширших повноважень об'єднаним територіальним громадам (далі – ОТГ), органам місцевого самоврядування, самостійне визначення умов і структури мережі закладів освіти, зміни порядку створення освітніх округів тощо. До важливих питань належить інформаційне забезпечення опорних закладів освіти та розгляд джерел інформації як основи державно-громадського управління опорними закладами освіти, освітнього та всіх процесів у закладі, ухвалення управлінських рішень тощо. У межах цих матеріалів розглянемо цифрові бібліотеки як мегаджерело інформації для діяльності опорних закладів освіти та їхніх філій.

Всеукраїнський день бібліотек в Україні святкують 30 вересня, відповідно до Указу Президента України № 471/98 від 14 травня 1998 року «Про встановлення Всеукраїнського дня бібліотек». Започатковане свято запровадили в Україні, враховуючи значний внесок національних бібліотек у розвиток вітчизняної культури, науки та освіти [7], подальше підвищення їх ролі в житті суспільства та підтримуючу ініціативу бібліотечної громадськості тощо, розбудову суспільства знань в Україні. Нині в нашій країні налічується близько 40 тисяч бібліотек, послугами яких користується близько 17,5 мільйонів поціновувачів друкованих джерел знань [5].

Крім того, слід констатувати, що сучасний етап розвитку ІК-технологій, соціальних комунікацій та Інтернету, як безпрецедентного каналу комунікації та розповсюдження інформації, фактично звільнює від усіх обмежень, «розмиває» кордони та надає можливості вільного та рівного доступу до різноманітної інформації та знань. А також, актуалізує завдання популяризації нових бібліотечних сервісів – онлайн бібліотек або «цифрових бібліотек». «Цифрова бібліотека – це бібліотека, в якій вся інформація зберігається в оцифрованому вигляді та яка не передбачає наявність документів на традиційних носіях...» [2].

Це й не дивно, оскільки накопичення знань відбувається завдяки сучасному техніко-технологічному прогресу, в наслідок якого й відбулося створення цифрових бібліотек. Зауважимо, що перевага цифрових бібліотек порівняно з традиційними – багато. Насамперед, це інтеграція інформаційних ресурсів, доступність – здебільшого на безоплатній основі або за символічну плату – для широкого кола користувачів, ефективна навігація меню послуг, необмежений термін зберігання величезних масивів документів в електронній формі, висока інтегрованість знанневого контенту з інструментами високошвидкісного пошуку тощо.

Якщо користувач обирає онлайн бібліотеку, то йому не потрібно отримувати читацький квиток, вчасно повертати книги та журнали, приїжджати до бібліотеки особисто в пошуках бажаного видання, витрачаючи при цьому один із цінніших ресурсів XXI століття – власний час. Прочитавши із захопленням обрану книгу, можна відразу приступити до онлайн читання наступного джерела на своєму планшеті, рідері, мобільному телефоні, електронній книзі тощо.

Акцентуємо Вашу увагу, що ще й досі, надзвичайно поширеними поміж їх користувачів є консервативні уявлення про завдання та функції бібліотек, незважаючи на розвиток в Україні цифрового суспільства. Саме такі уявлення є основною причиною низького рівня їхньої поінформованості про наявність нових онлайн сервісів, інформаційно-бібліотечних послуг і умов їх надання. Тож для всебічного розвитку особистості та поповнення їх знань в умовах безперервної інформатизації та розвитку цифрового суспільства пропонуємо керівникам і всім зацікавленим суб'єктам перелік українських і зарубіжних онлайн бібліотек для ознайомлення та раціонального використання в інформаційно-освітньому середовищі опорних закладів освіти та професійної діяльності.

«Портал» Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського (URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/suak/corp.exe?C21COM=F&I21DBN=SLIR&P21DBN=SLIR>) – найбільша в Україні база даних наукової літератури, що пропонує онлайн-пошук документів й інформаційних ресурсів, вільний Інтернет-доступ до електронного отримання довідково-консультаційної інформації тощо [1].

«Відкрита книга» (URL: <https://sites.google.com/site/openbookclassic/>) – безкоштовна онлайн-бібліотека класики української та світової літератури. На порталі розміщено лише ті літературні твори, які стали суспільним надбанням. Матеріали можна завантажити у форматах pdf, fb2, doc, epub [1].

«Читанка» (URL: <http://chytanka.com.ua/>) – дитяча онлайн-бібліотека, де зібрано книги українською мовою, які сьогодні вже не перевидаються, і тому їх навряд чи можна знайти в магазинах. Книги представлені у форматі DjVu. Для їх прочитання може знадобитися програма WinDjView [4].

«Поетика» (URL: <http://poetyka.uazone.net/>) – найпопулярніша в Інтернеті поетична бібліотека українською мовою, яка створена в 1998 році та надає всім зацікавленим користувачам доступ до української поезії, підтримує українських поетів і є посередником для спілкування читачів і поетів [1].

«Слухай» (URL: <https://sluhay.com.ua/>) – безкоштовна бібліотека аудіокниг українською мовою. На цьому ресурсі зібрано класичну українську прозу та поезію, яку декламують відомі українські поети, актори, ведучі, музиканти, студенти. Незабаром в онлайн бібліотеці з'являться українські переклади світової літератури [3].

Не можна не згадати про Цифрову бібліотеку української літератури Торонтського університету в Канаді (URL: <http://sites.utoronto.ca/elul/index.html>) – це особистий проект професора університету Максима Тарнавського. Цю бібліотеку створено для забезпечення вільного та безкоштовного доступу до електронних текстів української літератури всім зацікавленим читачам, особливо студентам поза межами України, де доступ до українськомовних текстів обмежено [1]. На увагу заслуговують безкоштовні книги в офіційних магазинах Google та Apple. Так власники Android та iOS-пристроїв можуть безкоштовно отримати доступ до великого спектру книг від класиків до сучасної літератури різними мовами.

Але за безлімітний доступ до електронних книг доведеться оформляти платну підписку [6].

Завдяки розвитку Інтернету, ІКТ-технологій та глобалізаційних процесів у світі, де-факто в усіх розвинених країнах створено онлайн-бібліотеки, як іманентні цивілізаційно-культурні феномени цифрової доби. Зауважимо, що якщо в людини немає можливості побувати в будь-якій країні та ознайомитися з фондами її бібліотек особисто, то можна скористатися ресурсами онлайн бібліотек цієї країни.

На сьогодні це реально та доступно. Стисло презентуємо найбільш відомі цифрові бібліотеки Європи.

Насамперед, це європейська цифрова бібліотека «*Europeana*» («Європеана», URL: <https://www.europeana.eu/portal/en>). Мета цієї бібліотеки полягає в забезпеченні вільного доступу до відсканованих сторінок книг, які відображають різні аспекти європейської культури. Інформація є доступною французькою, німецькою та англійською мовами. Надалі, в найближчому майбутньому, передбачено представлення джерел усіма європейськими мовами. На сьогодні «Європеана» містить більше 20 млн. цифрових об'єктів (тексти, зображення, звуки, відео) із бібліотек, музеїв, архівів Європи. У створенні «Європеани» взяли участь 34 європейські країни й понад 1500 установ, зокрема: Національна бібліотека Франції, «Британська бібліотека», «Рейксмузей» в Амстердамі, «Етнографічний музей» у Стокгольмі, «Національна бібліотека Польщі» тощо. У 2012 р. сайт бібліотеки «Європеана» відвідало 3,5 млн онлайн читачів. Вивчені статистичні дані свідчать, що найактивнішими користувачами «Європеани» є шкільні вчителі, фахівці в галузі культурної спадщини та поціновувачі, зокрема студенти гуманітарних спеціальностей.

Національна бібліотека Франції «*Bibliothèque nationale de France*» або НБФ, (URL: <http://www.bnf.fr/>), яку мав можливість відвідати доповідач, зберігає збірки національної документальної спадщини й надає можливість ознайомитися з ними. Колекції «ВнФ» не мають собі рівних у світі. Це п'ятнадцять мільйонів книг й інших друкованих видань. Це також рукописи, гравюри, фотографії, карти й плани, партитури, монети, медалі, аудіо- та відеозаписи, мультимедіа, декорації, костюми. У дусі енциклопедизму представлено всі галузі інтелектуальної діяльності, мистецтва та науки. Щорічно до фондів бібліотеки надходить близько 150 000 документів, як обов'язкові екземпляри, або екземпляри одержані в результаті закупівель або пожертвувань.

Електронна бібліотека «Галліка» (URL: <https://gallica.bnf.fr/accueil/fr/content/accueil-fr?mode=desktop>) доступна всім користувачам Інтернету. Бібліотека містить такі види документів: книги, журнали, газети, фотографії, плакати, карти, рукописи, партитури, карикатури. Кожен документ має цифровий ідентифікатор, так званий «*Archival Resource Key*» (ARK) Національної бібліотеки Франції. Тематика пропонованої «Галлікою» літератури є універсальною. Добре представлено науково-технічну та художню літературу, а також видання з гуманітарних і суспільних наук. Загалом електронні бібліотеки «ВнФ» та «Gallica» сьогодні забезпечують доступ більше, ніж до чотирьох мільйонів документів.

Популярними є також й інші онлайн-бібліотеки та сервіси з електронними безкоштовними книгами. Це такі, як:

- Wikisource (URL: <https://fr.wikisource.org/wiki/Wikisource:Accueil>) – безкоштовна бібліотека, яка налічує більше, ніж 250 000 текстів;

- АБУ: Універсальна бібліотека, що містить 288 електронних текстів 101 автора (URL:<http://abu.cnam.fr/BIB/>);

- Електронні книги для Ereader (ex Palm Reader) (URL:<http://litteratureaemporter.free.fr/>) є абсолютно безкоштовними та перебувають у відкритому доступі.

Окремо слід розповісти про проект, розроблений у Франції, з продажу електронних книг – Numilog.com (URL:<https://www.numilog.com/>) – який пропонує користувачам величезний вибір електронних книг різноманітної тематики. На сайті проекту книги є доступними в різних форматах: Adobe pdf, ePub, mobiPocket PRC, Microsoft LIT, Numilog.com. Це найбільший дистриб'ютор і ритейлер електронних книг у Франції. На сьогодні в його каталозі представлено більше, ніж 50 тис. видань, середня вартість яких становить 5–15 євро. Звісно, зазначений вище перелік цифрових бібліотек не є вичерпним, але надані вище посилання є актуальними для використання у життєдіяльності, професійній діяльності чи дозвіллі, та всім поціновувачам і шанувальникам книг.

Резюмуючи, треба зазначити, що онлайн бібліотеки є важливим та необхідним елементом світової культурно-інформаційної інфраструктури, адаптація яких до цифрового медіасередовища стає необхідністю та потужним шансом як для особистого розвитку, так і для розвитку цифрового суспільства в умовах безперервного розширення інформаційного простору знань.

Список використаних джерел:

1. Вороніна Д. 12 безкоштовних українських та закордонних онлайн-бібліотек. *Ресурсний Центр Гурт*. 2014. URL:<https://gurt.org.ua/news/recent/24339/>.
2. Кочеткова А. 2009. URL:<http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:09xx33Thv68J:ftp://ftp.mao.kiev.ua/pub/journals/svitogliad/svit-2009-20-6/svit-2009-20-6-68-kochetkova.pdf+&cd=1&hl=uk&ct=clnk&gl=ua>.
3. Кулеш С. В Україні відкрилась онлайн-бібліотека аудіокниг на українському мові «Слухай». *ITC.ua*. 2018. URL:<https://itc.ua/news/v-ukraine-otkryilas-onlayn-biblioteka-audioknig-na-ukrainskom-yazyike-sluhay/>.
4. Пять українских онлайн-библиотек. *Womo.ua*. URL:<https://womo.ua/onlayn-biblioteki/>.
5. Український календарь. *Calendarium.com.ua*. 2019. URL:http://www.calendarium.com.ua/vseukrainskii_den_bibliotek.
6. Яровая М. 7 легальных онлайн-библиотек, на которых можно читать и скачивать книги бесплатно. 2015. URL:<https://ain.ua/2015/07/03/7-legalnyh-onlajn-bibliotek-na-kotoryh-mozhno-chitat-i-skachivat-knigi-besplatno/>.
7. Кремень В. Г. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні / Нац. акад. пед. наук України; [редкол. : В. Г. Кремень (голова), В. І. Луговий (заст. голови), А. М. Гуржій (заст. голови), О. Я. Савченко (заст. голови)]; за заг. ред. В. Г. Кременя. Київ: Пед. думка, 2016. 448 с.
8. Kalinina, L. M. (2017). Management of a new Ukrainian school. *Dyrektorshkoly (School Director)*. № 1–2 (793–794). P. 12–21.